

РЕЗЮМЕ

ОРГАН МУКАЧЕВСКОГО МОНАСТЫРЯ ОТЦОВ ВАСИЛИАН «ВІСТІ З ЧЕРНЕЧОЇ ГОРИ» (1934-1935) КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОЙ ЦЕРКВИ

Кичера В. В. (Ужгород)

В статье говорится о периодическом издании межвоенного периода, которое печаталось в течение 1934-35 гг. василянами провинции св. Николая. Охарактеризованы историография, содержание и структура издания, а также рассмотрена достоверность опубликованной информации с применением перекрестного анализа с архивными и другими источниками. В итоге с уверенностью можно утверждать о существовании уникального издания, которое является достаточно редким, но одновременно содержит достоверную историческую информацию из различных сфер бытия – истории Церкви, литературы, живописи и т. п.

Ключевые слова: василяне, Мукачевский монастырь, периодическое издание, реформа Ордена, провинция св. Николая, Подкарпатская Русь.

SUMMARY

BASILIAN MONKS NEWSPAPER NEWS "VISTI Z CHERNECHOJI GORI" (1934-35) AS THE SOURCE ON THE HISTORY OF GREEK CATHOLIC CHURCH V. Kichera (Uzhhorod)

The article deals with the periodical publication of interwar period, which printed during 1934-35 by Basilian Province of St. Nicholas. Author characterized historiography, the content and structure of the publication and considered the accuracy of the published information using the cross-analysis of archival and other sources. As a result, it is confidently possible to claim about unique publication, which is rare, but it also contains a reliable historical information of different spheres of life – church history, literature, art and so on.

Keywords: Basilian, Mukachevo Monastery, periodical, reform OSBM, Province of St. Nicholas, Carpathian Ruthenia.

УДК 930.1:329.275 (477.87)

ВОЗЗ'ЄДНАННЯ ЗАКАРПАТТЯ З УКРАЇНСЬКОЮ РСР В ОЦІНЦІ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ (1945-2013)

Данилюк Д. Д., Міщанин В. В. (Ужгород)

У статті аналізується вітчизняна історіографія з проблеми возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною. Детально проаналізовано радянську вітчизняну історіографію, де розглядаються: руху за возз'єднання; діяльність комуністичних партійних організацій та створення Народних комітетів; робота I з'їзду Народних комітетів Закарпатської України та прийняття ним Маніфесту про возз'єднання; здійснення новою владою важливих економічних і культурних заходів; підписання договору між СРСР і Чехословаччиною про Закарпатську Україну та історичне значення возз'єднання Закарпаття з Українською РСР. У статті вказується також на здобутки сучасної української історіографії, зокрема на нові оцінки окремих аспектів теми.

Ключові слова: історіографія, джерела, возз'єднання, Закарпатська Україна, Народна Рада Закарпатської України, Закарпатська область, Чехословаччина, СРСР, УРСР, Червона Армія.

В історії кожного народу є події епохального значення, які відіграли вирішальну роль в його долі. Для закарпатців такою подією стало возз'єднання краю з Українською РСР у складі СРСР. У Маніфесті про возз'єднання Закарпатської України з Українською РСР, прийнятому I з'їздом Народних комітетів 26 листопада 1944 р. та в Договорі між СРСР і Чехословацькою республікою від 29 червня 1945 р. було особливо підкреслено економічну,

політичну і культурну спільність цих споконвічних українських земель, яка сягає глиби віків.

Ці події привернули увагу дослідників вже в перші післявоєнні роки. З того часу з'явилася велика кількість літератури, яка потребує відповідного аналізу. Тому наше завдання – в міру можливостей об'єктивно оцінити стан дослідження подій 1944-1945 рр. на Закарпатті.

Ідея єднання Закарпаття з українськими землями визрівала на власному ґрунті і прозвучала ще в середині XIX ст. В ході угорської революції 1848-1849 рр. закарпатська інтелігенція на чолі з А. Добрянським склала петицію до австрійського уряду з вимогою об'єднання «руських коронних областей» (Східна Галичина і Закарпаття) в єдине адміністративне ціле. Однак після спаду революційної хвилі австрійський уряд відмовив у задоволенні цього прохання. Проте сама вимога «соединити собственно Русскія край корунные» мала історичне значення – закарпатці офіційно заявили про своє бажання єднатися з одноплемінниками на схід від Карпат.

Активним поборником цієї ідеї виступив відомий будитель і просвітитель О. Духнович. Ще в 1850 р. він відкрито проголосив: «если переполою и на дальшее время будет нам несчастный Бескид, тогда останемся в веки в прежнем состоянии, сами себя уничтожим, как давно славный греческий народ собою уничтожен был, а если совокупимся, тогда страшный Бескид взаимным буде нам ОЛИМПОМ» [18, с. 54].

Над ідеєю єднання краю із суміжними українськими землями наполегливо працювала наукова і громадсько-політична думка другої половини XIX ст. У 1860-х рр. вона зробила якісний крок вперед – загальне твердження про приналежність закарпатських русинів до східнослов'янського ареалу конкретизується в чітке обґрунтування їхньої генетичної спорідненості з українським народом. Відкрито про це заявив А. Кралицький: «Мы семья преславной Украины и незабвенного Запорожья». Цю тезу підтвердив І. Дулішкович: «Угорские Руссы принадлежат к мало-русской ветви» [30, с. 185]. Зазначену ідею розвивали й обґрунтовували А. Дешко, О. Митрак, Ю. Жаткович та інші відомі дослідники краю другої половини XIX - початку XX століть.

Після розпаду Російської та Австро-Угорської імперій у 1917-1918 рр. розгорнувся масовий національно-визвольний рух за створення власних національних держав. Цим скористалася патріотично налаштована інтелігенція Закарпаття, яка вирішила розв'язати історичне завдання – ввійти до складу України. Рішення було юридично оформлено на Всезакарпатських зборах у Хусті 21 січня 1919 р. В одноголосно прийнятому рішенні вказувалося: «Всенародні збори угорських русинів українців з дня 21 януара 1919 р. висказують зеднане всіх русинів-українців с комітатів Мараморощ, Угоча, Берег, Унг, Земплин, Шаріш, Спіш и Убауйторна и приручене русинами украинцами заселених земель ДО СОБОРНОЇ УКРАЇНИ, просять, шоби нова держава при виконанню сеї злуки уляднила особливе (окремішне) положене

угорських русинів украинцов. Для того всенародні збори заявляють, що руський народ Угорщини Х Закон про руску країну, даний во Будапешті з року 1918 го не презнають законом, бо застав без его волі заступництва народу» [75, с. 402].

Та політичні обставини склалися так, що Закарпаття за Сен-Жерменським договором 10 вересня 1919 р. було включене до складу новоутвореної Чехословаччини під назвою Підкарпатська Русь на правах автономії, яку так і не було надано. Потрібно було ще 20 років упертої боротьби за її здобуття, а згодом і проголошення незалежної Карпатської України 15 березня 1939 р. І хоча ця спроба закарпатців, на жаль, закінчилася невдачею, вона зміцнила в них віру в неминучість торжества історичної справедливості. Майже відразу після визволення краю з-під угорсько-німецької окупації наприкінці жовтня 1944 р. – вже 26 листопада цього ж року – в Мукачеві відбувся I з'їзд Народних комітетів, делегати якого одноголосно прийняли Маніфест про возз'єднання Закарпатської України з Українською РСР.

Це і було реалізовано укладенням у Москві 29 червня 1945 р. Договору між СРСР і ЧСР про Закарпатську Україну [1, с. 200-203]. Акт з обох сторін було оцінено як історичний і справедливий. 22 листопада 1945 р. Договір ратифікували Національні збори ЧСР, а 27 листопада – Президія Верховної Ради СРСР. 22 січня 1946 р. у складі УРСР було створено Закарпатську область. Таким чином, край знову повернувся в лоно східнослов'янського етносу, від якого насильно був відірваний упродовж XI-XIII століть. Тому з повним правом можемо стверджувати, що подія, яка сталася 29 червня 1945 р., є закономірним завершенням всього історичного шляху розвитку краю. Закарпатці згодом пережили щастя і горе з усім українським народом, а нині творять свою незалежну державу – Україну.

Майже відразу ж після возз'єднання Закарпаття з Українською РСР у науковому вивченні історії краю актуальною постала тема дослідження визвольної боротьби 1919-1944 рр. Цією темою займалися вчені провідних наукових центрів країни – Інституту історії АН СРСР, Московського державного університету, Інституту історії АН УРСР та інших. Ці заклади подали велику допомогу професорсько-викладацькому складу Ужгородського університету у вихованні кадрів дослідників, які почали успішно розробляти різні проблеми вітчизняної історії, в тому числі історії Закарпаття [23]. Наступними роками історія Закарпаття знайшла відображення як в узагальнюючих працях з історії Української РСР та її західних областей [45; 86], так і у відповідних колективних монографіях [41; 44;

48; 63; 64; 102]. Позитивним явищем стала публікація досліджень історіографічного характеру з різних проблем історії краю [13; 25; 27; 28; 31; 68]. Найбільш повно це зроблено в окремій монографії [29]. Однак вся ця література має заідеологізований характер – у працях вип'ячувалися одні події й замовчувалися інші. І на сьогодні ще немає узагальнюючої праці, присвяченої об'єктивному аналізу досягнень і недоліків української радянської історичної науки з питань возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною у складі тодішнього СРСР.

У зв'язку з цим автори даного огляду прагнули висвітлити три аспекти названої вище теми, а саме: боротьбу краян за визволення і возз'єднання з Україною; визволення краю Червоною Армією; історичний акт возз'єднання Закарпаття з Українською РСР у складі СРСР. Щоправда, перші два аспекти розглядаються нами лише в загальних рисах.

Перші дослідження з історії боротьби закарпатців за своє соціальне і національне визволення та возз'єднання з Радянською Україною були опубліковані в 1950-х рр. Це, зокрема, праця Ф. П. Шевченка «Боротьба за радянську владу на Закарпатській Україні», яка побачила світ у 1950 р. [100]. Заслугою автора є те, що він об'єктивно оцінив етапи історичного розвитку Закарпаття і самий акт возз'єднання його з Україною. Згодом світ побачили праці І. М. Мельникової [60], В. В. Усенка [92] та інших учених, в яких вперше в дусі тодішньої методології висвітлювався «революційно-визвольний рух народних мас» краю.

Різні етапи наростання цього руху розглядаються в дослідженнях українських радянських істориків Б. І. Співака, М. М. Лелекача, В. І. Неточаєва, І. М. Гранчака, І. І. Компанійця, М. В. Трояна, П. К. Сміяна, Н. П. Баженової, Ю. Ю. Сливки, В. І. Белоусова, М. Є. Ротмана, В. В. Хайнаса, О. В. Хланти, С. Ю. Пруниці, Д. М. Супруна, І. Ф. Короля, П. І. Халуса, В. Ю. Ганчина [12; 20; 24; 46; 47; 56; 71; 73; 78-80; 82-84; 87; 93-96] та інших. У цих працях, написаних на основі узагальнення значного фактичного матеріалу, виявленого у вітчизняних і зарубіжних архівах, охарактеризовано етапи боротьби, яка проходила «під керівництвом» Закарпатського крайкому Комуністичної партії Чехословаччини. Разом з тим радянські дослідники гостро критували учасників українського національного руху, називаючи їх «українськими буржуазними націоналістами».

Питання про визволення Закарпаття Червоною Армією висвітлені і в узагальнюючих колективних працях з історії Великої Вітчизняної війни [40; 91], а також у спогадах безпосередніх учасників тих подій, радянських воєначальників і політпрацівників. Це, зокрема,

книги А. А. Гречка, А. Й. Гастиловича, Д. М. Проектора, В. С. Левченка [21; 26; 55; 70] та інших. У них висвітлено широке коло питань, насамперед воєнно-стратегічне та політичне значення наступальної операції з оволодіння головним Карпатським хребтом. Автори названих праць підкреслюють, що «трудоий люд поневоленого краю з великою радістю зустрів воїнів-визволителів».

Багатий матеріал міститься в тематичних збірниках, присвячених ювілеям визволення Закарпаття від фашистських загарбників [66], авторами яких є маршали, генерали, офіцери Радянського Союзу, колишні керівники партизанських з'єднань і загонів, рядові солдати та підпільники, науковці. Вони наводять численні факти мужності, відваги, героїзму бійців та командирів Червоної Армії, проявлені ними під час бойових операцій у Карпатах.

У боях за визволення Закарпаття від фашистського ярма активну участь брали сини і дочки багатьох народів тодішньої країни. Цій темі присвячено нариси І. Л. Хоменка «Герої карпатських битв» [104].

«Визвольна місія» Червоної Армії на Закарпатті є темою багатьох досліджень істориків. Вони описували хід воєнних дій, розповідали про відвагу і мужність воїнів [14; 35-37; 52; 54; 90], про допомогу радянського командування місцевому населенню у справі відновлення зруйнованого ворогом народного господарства краю [85].

Важливим етапом визвольної боротьби краян стало возз'єднання краю з Українською РСР у складі СРСР. Ця проблема знайшла чільне відображення в радянській історичній літературі. Враховуючи її багатогранність, зупинимося лише на таких питаннях: діяльність на Закарпатті комуністичних партійних організацій та створення Народних комітетів; робота І з'їзду Народних комітетів Закарпатської України та прийняття ним Маніфесту про возз'єднання; здійснення новою владою важливих економічних і культурних заходів; підписання договору між СРСР і Чехословаччиною про Закарпатську Україну та історичне значення возз'єднання Закарпаття з Українською РСР.

Потрібно відзначити, що визволення краю Червоною Армією від фашистських загарбників у жовтні 1944 р. стало поворотним моментом в його історії. Дослідники акцентували увагу на діяльності комуністичних організацій, які вийшли з підпілля й розгорнули широку політичну та організаторську роботу в масах. Вони простежили процес переходу влади до Народних комітетів, частина з яких була створена ще напередодні вигнання окупантів і відіграла певну роль в організації збройної боротьби проти них, а згодом – у відбудові народного господарства [74].

Діяльність Народних комітетів уперше глибоко дослідив І. Ф. Євсєєв [34]. Він показав процес створення цих органів збройної боротьби народних мас проти фашистських загарбників і переростання їх в органи державної влади після визволення Закарпаття Червоною Армією. Заслугою автора монографії було ґрунтовне висвітлення участі Народних комітетів у формуванні нової соціально-економічної і політичної системи. Однак окремі питання, порушені в книзі, мали дискусійний характер. Так, І. Ф. Євсєєв твердив, що на Закарпатті в той час відбулися дві революції: народно-демократична і соціалістична, тим самим ототожнюючи розвиток подій у країнах народної демократії і на Закарпатті.

З перших днів після визволення Закарпаття від угорсько-фашистських окупантів розгорнувся рух за возз'єднання краю з Радянською Україною. В авангарді цього руху виступили місцеві комуністи. Проте їм в першу чергу необхідно було зміцнити комуністичну організацію краю, організаційно оформити її. Робота І конференції крайкому, яка проголосила утворення Комуністичної партії Закарпатської України, а також діяльність парторганізацій зі створення нових соціально-економічних відносин висвітлені в колективних працях [41; 64] і в статтях В. В. Хайнаса, В. Т. Яремчука, Ф. Ф. Чернявського [94; 97-99; 103] та інших. На основі залучення нових архівних матеріалів вони показали політичне значення утворення Комуністичної партії Закарпатської України, її роль у керівництві всенародним рухом за возз'єднання і відбудову зруйнованого окупантами господарства, за докорінну перебудову суспільних відносин. Проте В. Т. Яремчук зробив висновок про існування на Закарпатті в той період двовладдя. В наступних дослідженнях радянських істориків доводилося, що вся влада в краї належала тоді Народній Раді.

Знаменною подією в історії Закарпаття став Перший з'їзд Народних комітетів Закарпатської України, який одноставно висловив волю краян возз'єднатися з Україною. У великій кількості літератури відображені всі події, якими були насичені 1944-1945 рр. Звичайно, значну увагу приділено роботі Першого з'їзду Народних комітетів, що відбувся 26 листопада 1944 р. Адже від його рішення залежала майбутня доля Закарпаття, його державна належність. Першим кроком дослідників було встановлення кількості делегатів, їхнього соціального і національного походження, характеристики атмосфери, яка панувала на з'їзді, прийнятих ним рішень. Зауважимо, що оригінал списку делегатів не зберігся, і потрібно було провести велику пошукову роботу з виявлення прізвищ делегатів, які прийняли історичне рішення. Найкраще з цим

завданням впорався М. В. Троян. Скрупульозно зібрані дані були опубліковані в «Українському історичному журналі» [88] в 1974 р., а більш повно – у книзі «Того дня зійшло сонце возз'єднання» [89]. Дослідник встановив кількість делегатів – 663. Із них 178 робітників, 258 селян, 172 інтелігенти, 55 торговців і ремісників. М. Троян склав список делегатів і гостей, який вперше був опублікований у збірнику архівних документів і матеріалів «Возз'єднання» [1, с. 280-297; с. 300-303]. Робота над списком продовжувалася, і в 2004 р. світ побачив довідник з біографіями делегатів, який уклав О. Довганич, а передмову написав А. Шекета [62].

Важливою є оцінка дослідниками прийнятого делегатами «Маніфесту про возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною». Вже у дослідженнях нашого часу стверджується, що цей документ було підготовлено в Москві й перекладено українською мовою в Києві. Однак даних, які б це підтверджували, на сьогодні немає. Тривалий час замовчувався той факт, що деякі делегати вносили пропозицію вирішити державну належність краю не одразу на з'їзді, а після закінчення Другої світової війни. Про це повідомив учасник роботи з'їзду В. Маркусь. Він також зауважив, що «радянські представники, воєнні, або політичні, офіційно не брали участі у з'їзді, але вони керували машиною, стоячи за кулісами» [59, с. 47].

Звичайно, в умовах присутності представників Червоної Армії на Закарпатті її представники не могли не брати участі в такій важливій події як з'їзд Народних комітетів, але горити про їх вирішальний вплив на прийняття рішення не доводиться. Воно було прийнято з волі абсолютної більшості населення в особі обраних ним делегатів. Цей висновок домінує в усій літературі, що видана після 1945 р. Та найбільш соціально-економічні та правові основи возз'єднання Закарпаття з Україною обґрунтовано у монографії В. С. Кульчицького, М. І. Настюка, А. П. Ткача, В. Ю. Ганчина, П. Ф. Гураля [51].

Хід роботи з'їзду та історичне значення прийнятих ним рішень розкриті в спеціальних працях М. В. Трояна В. В. Палька, П. С. Сірка, Б. І. Співака та інших [67; 76-77; 81; 88-89]. Дослідники наголошують, що під Маніфестом про возз'єднання підписалося понад 250 тис. осіб, тобто абсолютна більшість дорослого населення краю.

У монографії М. В. Трояна, яка одержала позитивну оцінку не тільки у вітчизняній, а й в зарубіжній історіографії [49; 105], вперше дається аналіз соціального складу делегатів з'їзду, їхньої партійної приналежності, наводяться багато імен краєвих представників

робітничого класу, селянства, інтелігенції, активних учасників партизанського руху. Автор розвінчує спроби применшити значення рішень І з'їзду Народних комітетів і результати перетворень у господарстві й культурі Закарпаття за роки нової влади.

Як відомо, в той час Народні комітети поряд із розв'язанням політичних та економічних завдань велику увагу приділяли допомозі Червоній Армії в розгромі фашизму. В результаті проведеної ними значної організаторської та агітаційно-пропагандистської роботи «посилилося» прагнення молоді краю добровільно вступати до лав Червоної Армії. Про розмах цього руху свідчили матеріали газети «Закарпатська правда», на сторінках якої друкувалися розповіді радянських командирів про подвиги добровольців із Закарпаття на фронтах [5-7].

У книзі «Добровольці» [32] вміщено спогади колишніх воїнів-закарпатців, які служили в частинах Червоної Армії і чехословацькому корпусі, про їхню участь у боротьбі проти фашистських окупантів у роки Другої світової війни. Цей аспект проблеми певною мірою висвітлено також у ряді колективних та індивідуальних досліджень, де їхні автори спростовують «вигадки буржуазних істориків» про «примусовий набір молоді до Червоної Армії».

Важливою темою у дослідженнях стала діяльність Народної Ради Закарпатської України, створеної 26 листопада 1944 р. на першому з'їзді Народних комітетів. У працях П. С. Сірка, І. М. Маріаша, В. С. Кульчицького [50; 57; 76] та інших авторів показано, як втілювалися в життя перші декрети Народної Ради Закарпатської України, зокрема щодо зламу «буржуазного» державного апарату та створення нового.

Суть радянської історіографії, яка стосувалася висвітлення питань возз'єднання і життя краю в перші повоєнні роки, зводилася до такої тези: «Завдяки піклуванню Комуністичної партії і Радянського уряду, самовідданій праці народних мас Закарпаття, величезній допомозі їм з боку трудящих братніх союзних республік протягом небагато короткого строку було подолано вікову відсталість краю і перетворено його на квітучу область з розвинутою промисловістю, сучасним сільським господарством, передовою соціалістичною культурою».

Значна увага приділялася перетворенням у галузі промисловості та сільського господарства краю, зокрема у статтях Ф. Ф. Чернявського, М. Ф. Горленка, В. І. Ілька [22; 43; 97; 99] та інших. На основі вивчення декретів, постанов і рішень Народної Ради Закарпатської України в них розкрито процес ліквідації економічної відсталості краю. Разом з тим дослідники

вказують на труднощі, що ускладнювали процес формування нових, соціалістичних суспільних відносин. Вони схильні до думки про те, що Народна Рада не одразу приступила до націоналізації дрібної та середньої промисловості, оскільки «комунисти врахували можливість залучення до відбудови промислових підприємств приватного капіталу» [4, с. 10].

Для відбудови народного господарства Закарпаття потрібні були значні зусилля. Тому не слід перебільшувати темпів введення в дію промислових підприємств, як це робили деякі автори. Так, І. Ф. Євсєєв вважав, що на 1 квітня 1945 р. в «Закарпатській Україні уже працювало понад 250 великих і середніх підприємств» [34, с. 87]. Ф. Ф. Чернявський, посиляючись на матеріали фонду Народної Ради, зауважив, що на 30 травня (тобто через 2 місяці) діяли лише 174 підприємства (в тому числі 141 державне і 17 кооперативних) [99]. Через місяць обсяг випуску промислової продукції краю досяг 78% довоєнного рівня.

У багатьох узагальнюючих працях висвітлюється допомога союзних республік у ліквідації економічної відсталості краю, але безпосередньо саме цьому питанню присвячена стаття К. О. Куценка [53].

У працях, присвячених перетворенням у сільському господарстві Закарпаття, зроблено аналіз заходів Комуністичної партії Закарпатської України і Народної Ради, спрямованих на розв'язання аграрного питання в інтересах селянства. Їхні автори наголошують на тому, що спочатку експропріювалися тільки «великі поміщицькі землеволодіння і землі, що належали зрадникам».

Відразу ж після визволення Закарпаття від фашистів почали здійснюватися перетворення в галузі освіти й культури. Цій темі присвячені дослідження Г. П. Пінчука, А. М. Ігната, Ф. Ф. Чернявського, В. Ф. Решетаря, С. М. Микуланиця [42; 61; 69; 72; 98] та інших.

Важливе місце у працях посідає оцінка Договору між Радянським Союзом і Чехословацькою республікою, підписаного в Москві 29 червня 1945 р. Так, вже в 1945 р. вийшов у світ збірник документів і матеріалів [2] про підготовку і підписання договору між СРСР і ЧСР. У ньому, зокрема, вміщено виступи офіційних осіб обох держав, які засвідчували, що в Чехословаччині «розуміли» закономірність цього історичного акта. Наприклад, Голова народно-демократичного уряду ЧСР Зденек Фірлінгер зазначав: «Ми впевнені в тому, що возз'єднання Закарпатської України зі своєю Батьківщиною буде на користь обох країн і на користь нашій дружбі з великим українським народом, і що зв'язки, які пов'язували нас із нашими українськими братами під Карпатами в минулому, ще сильніше зміцнять наші

братерські і дружні відносини з усіма народами Радянського Союзу» [2, с. 11].

Звістка про підписання договору між СРСР та ЧСР знайшла відгук за межами області. В передовій статті «Правди» «Історичний акт возз'єднання Закарпатської України з Батьківщиною» наголошувалося, що вперше в історії весь український народ об'єднано в рамках однієї держави. У статті йшлося про мужню боротьбу народних мас Закарпаття за збереження рідної мови та звичаїв. Далі у статті вказувалося: «Радянсько-чехословацький договір має велике міжнародне значення. Він є зразком міжнародного співробітництва в дусі зміцнення політики миру і дружніх стосунків між народами» [8].

Всі дослідники акцентують увагу на Договорі про Закарпатську Україну, підписаному в Москві за уповноваженням Президії Верховної Ради СРСР заступником голови Ради Народних комісарів наркомом закордонних справ В. Молотовим, за уповноваженням Президента Чехословацької Республіки головою уряду З. Фірлінгером і статс-секретарем В. Клементісом. При підписанні договору від ЧСР були присутні міністри Національної оборони Л. Свобода, Народної освіти проф. З. Неєдли, міністри Г. Ріпка, Л. Проказка. 22 листопада 1945 р. радянсько-чехословацький Договір про Закарпатську Україну було ратифіковано Тимчасовими Зборами Чехословацької республіки, а 27 листопада 1945 р. – Президією Верховної Ради СРСР. Указом президії Верховної Ради СРСР від 22 січня 1946 р. у складі Української РСР було створено Закарпатську область. Цим самим було покладено край віковій несправедливості, і вперше за багато століть усі українські землі ввійшли до складу однієї держави. Прагнення населення Закарпаття до возз'єднання зі своїми єдинокровними братами, нарешті, здійснилося.

Отже, події 1944-1945 рр. належно висвітлені у працях багатьох авторів – І. Євсєєва, Д. Супруна, М. Трояна, В. Ганчина, В. Кульчицького, І. Гранчака. Окремі дискусійні моменти містяться в монографіях М. Макари [57] та М. Болдижара [15]. Але й вони доходять спільної думки про те, що ідея возз'єднання Закарпатської України з Україною визрівала на власному ґрунті, а не привнесена ззовні. І про «якесь альтернативне вирішення проблеми «можна говорити лише в теоретичному плані»... Історія не знає кон'юнктивів (що було би, якби...), тому висновок єдиний: незважаючи на всі тіньові моменти, возз'єднання Закарпаття з УРСР було закономірним, історично обумовленим і політично виправданим актом. Ним було завершено об'єднання українських земель в єдиній державі, а закарпатці з того часу ділять радість і печаль з усім народом України»

[57, с. 106]. Що це означало, показано вже в дослідженнях, які побачили світ у період незалежної України.

Підсумовуючи стан дослідження радянськими вченими історії Закарпаття середини ХХ ст., потрібно відзначити факт видання ними значної кількості літератури. Однак в умовах тоталітарного режиму, відсутності ідеологічного плюралізму дослідники вип'ячували роль крайової комуністичної організації в розгортанні боротьби краян за возз'єднання з Україною. І, навпаки, замовчувалася наявність українського національно-визвольного руху, а на його учасників було наклеєно ярлик «українського буржуазного націоналіста», що тягнуло за собою тяжкі покарання.

Справедливо відзначаючи промисловий розвиток Закарпатської області, дослідники не наважувалися вказувати на шкідливість ліквідації приватної власності та здійснення колективізації сільського господарства, замовчували трагічну долю греко-католицької церкви, репресії проти незадоволених існуючим режимом. Такі дії нової влади зашкодили справді науковому дослідженню історії Закарпаття. Фактично, воно бачило свій початок тільки в роки незалежної України, але це вже тема окремого дослідження.

Тема визволення і возз'єднання Закарпаття з Україною стала особливо актуальною в роки незалежної України. В ці роки було проведено ряд наукових конференцій, матеріали яких видані окремими збірниками [19; 38; 39]. Найбільш повно питання возз'єднання краю з Україною розкрито у другому томі «Нарисів історії Закарпаття» [63].

Серед праць сучасників, які безпосередньо стосуються періоду Закарпатської України і торкаються питання возз'єднання, слід назвати наукову роботу М. Болдижара та О. Гріна «Закарпатська Україна: державно-правовий статус і діяльність (кінець 1944 - початок 1946 рр.)» [16]. В ній автори на основі залучення першоджерел та вже опублікованих матеріалів аналізують державно-правову суть Закарпатської України.

Історіографічних аспектів досліджуваної теми торкнулася у своїх статтях Т. Безега [10; 11]. Вона доходить висновку про те, що «дослідження різноманітних аспектів Закарпатської України перетворилося на актуальну проблему не тільки крайової, але й вітчизняної історичної науки» [11, с. 11].

Можемо з упевненістю стверджувати, що возз'єднаними процесами не були занесені на Закарпаття ззовні, а виходили з ініціативи місцевого населення. Сказане можна підсумувати словами уповноваженого Чехословацького уряду в Закарпатській Україні

Ф. Немеца: «Право розв'язання питання про державну приналежність українського народу дане його історичним розвитком».

1. Возз'єднання. Збірник архівних документів і матеріалів (травень 1944 - січень 1946 рр.) про возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною. – Вид. 2-е, доп. – Ужгород: Вид-во «Закарпаття», 2000. – 344 с.
2. Про Закарпатську Україну: Збірник матеріалів. – К., 1945. – 45 с.
3. Шляхом Жовтня. Боротьба трудящих Закарпаття за соціальне і національне визволення, за возз'єднання з Радянською Україною: Збірник документів. – Т. V (1938 р. - 1944 р.). – Ужгород: Карпати, 1967. – 516 с.
4. Шляхом Жовтня. Визволення Радянською Армією Закарпатської України і возз'єднання її з Радянською Україною: Збірник документів. – Т. VI (VIII-1944 р. - I-1946 р.). – Ужгород: Карпати, 1965. – 445 с.
5. Закарпатська правда. – 1944. – 7 листопада.
6. Закарпатська правда. – 1945. – 11 лютого.
7. Закарпатська правда. – 1945. – 16 лютого.
8. Правда. – 1945. – 1 юля.
9. Баженова Н. П. Нарис історії революційно-визвольного руху трудящих Закарпаття в 1917-1923 рр. – Ужгород, 1962. – 168 с.
10. Безега Т. М. Закарпатська Україна: огляд крайової історіографії / Т. М. Безега // Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку: Матеріали Всеукраїнської наук. конф., присв. 65-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною. – Ужгород, 2010. – С. 77-88.
11. Безега Т. М. Закарпатська Україна: історіографія питання / Т. М. Безега // Грані. – 2012. – № 12 (92). – Грудень. – С. 8-13.
12. Белоусов В. На шляху до перемоги: (З історії ком. орг. Закарп. України, 1929-1938 рр.) / В. Белоусов. – Ужгород, 1958. – 238 с.
13. Білак С. М. До питання критики фальсифікації історії визволення Закарпаття Червоною Армією та возз'єднання його з Радянською Україною / С. М. Білак, С. Ю. Пруниця, Г. В. Божук // Возз'єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі – торжество ленінської національної політики КПРС: Матеріали респ. наук.-теорет. конф., присвяч. 30-річчю возз'єднання Закарпаття з Рад. Україною. – Ужгород, 1976. – С. 135-140.
14. Бойко М. Ф. Освобождение Закарпаття Советской Армией и деятельность Народной Рады Закарпатской Украины / М. Ф. Бойко // Учен. зап. Харьк. ун-та. – Харьков, 1957. – Т. 88. – С. 371-383.
15. Болдижар М. Закарпаття між двома світовими війнами. – Ужгород, 1993. – 158 с.
16. Болдижар М. Закарпатська Україна: державно-правовий статус і діяльність (кінець 1944 - початок 1946 рр.) / М. Болдижар, О. Грін. – Ужгород: «Поличка «Карпатського краю», 1999. – 104 с.
17. В боях за Карпати. – Ужгород, 1975. – 283 с.
18. Вістник для русинов Австрійської держави. – 1850. – Ч. 14.
19. Возз'єднання Закарпаття з Україною: Матеріали наук. конф., присвяч. 60-річчю возз'єднання Закарпаття з Україною. – Ужгород, 2006. – 198 с.
20. Ганчин В. Ю. Мюнхенська змова і Закарпаття / В. Ю. Ганчин // Великий Жовтень і розквіт возз'єданого Закарпаття: Матеріали наук. сесії, присвяч. 50-річчю Великої Жовт. соц. революції. – Ужгород, 1970. – С. 222-235.
21. Гастилович А. И. Через Яблоницкий и Татарский перевали / А. И. Гастилович // Военно-исторический журнал. – 1969. – № 10. – С.83-88.
22. Горленко М. Ф. Ликвидация экономической и культурной отсталости Закарпатской Украины / М. Ф. Горленко // Учен. зап. Моск. пед. ин-та им. В.И. Ленина. – М., 1958. – Т. 127. – Вып. 1. – С. 81-109.
23. Гранчак И. М. О научно-исследовательской работе историков Ужгородского университета / И. М. Гранчак // Вопросы истории. – 1965. – № 1. – С. 115-120.
24. Гранчак І. М. Створення частин угорської Червоної Армії на Закарпатті в 1919 р. та їх бойові дії / І. М. Гранчак, В. І. Неточаєв // Українсько-угорські історичні зв'язки. – К., 1964. – С. 110-131.
25. Гранчак І. М. Українська радянська історіографія про боротьбу трудящих Закарпаття за возз'єднання з УРСР у 1920-1939 рр. / І. М. Гранчак, В. В. Пальок // Соціалістичні перетворення на Закарпатті за 25 років Радянської влади: Матеріали респ. наук. конф., присвяч. 25-річчю возз'єднання Закарпаття з Рад. Україною (1945-1970). – Ужгород, 1970. – С. 109-127.
26. Гречко А. А. Через Карпати / А. А. Гречко. – М., 1971. – 422 с.

27. Данилюк Д. Д. Дослідження деяких проблем історії Закарпаття періоду чеської окупації в працях радянських істориків (1919-1938) / Д. Д. Данилюк // Тези доп. наук. конф. молодих вчених. – Ужгород, 1966. – С. 17-24.
28. Данилюк Д. Д. Закарпаття 1939-1945 років у радянській історіографії / Д. Д. Данилюк // Соціалістичні перетворення на Закарпатті за 25 років Радянської влади: Матеріали респ. наук. конф., присвяч. 25-річчю возз'єднання Закарпаття з Рад. Україною (1945-1970). – Ужгород, 1970. – С. 137-148.
29. Данилюк Д. Д. Історіографія Закарпаття в новітній час (1917-1985) / Д. Д. Данилюк. – Львів: Вид-во «Вища школа». – 1987. – 130 с.
30. Данилюк Д. Д. Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII - перша половина XX ст.) / Д. Д. Данилюк. – Ужгород, 1999. – С. 185.
31. Данилюк Д. Д. Радянська історіографія про вплив Великого Жовтня на розвиток революційної боротьби в Закарпатті (1917-1919 рр.) / Д. Д. Данилюк, М. В. Троян // Український історичний журнал. – 1973. – № 3. – С.132-140.
32. Добровольці. – Ужгород, 1971. – 144 с.
33. Довганич О. Д. Закарпаття в роки війни / О. Д. Довганич, З. А. Пашкуй, М. В. Троян. – Ужгород: Карпати, 1990. – 171 с.
34. Евсеев И. Ф. Народные комитеты Закарпатской Украины – органы государственной власти (1944-1945 гг.) / И. Ф. Евсеев. – М., 1954. – 148 с.
35. Жученко І. Я. Визволення Закарпаття (вересень - листопад 1944 р.) / І. Я. Жученко // УІЖ. – 1969. – № 10. – С. 33-38.
36. Жученко. І. Я. Допомога партизанів і населення Закарпаття Червоній Армії / І. Я. Жученко // УІЖ. – 1976. – № 10. – С. 52-58.
37. Жученко І. Я. Східно-Карпатська операція – завершальний етап визволення українських земель від фашистських загарбників / І. Я. Жученко, К. О. Куценко // УІЖ. – 1979. – № 10. – С. 54-63.
38. Закарпатська Україна. Осінь 1944 року: Матеріали наук. конференції, присвяченої 50-річчю визволення Закарпаття та 50-річчю першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України. – Ужгород: ВВК «Патент», 1995. – 138 с.
39. Закарпатська Україна: перспективи та реалії розвитку: Матеріали Всеукраїнської наук. конф., присв. 65-й річниці возз'єднання Закарпатської України з Радянською Україною. – Ужгород, 2010. – 167с.
40. История Великой Отечественной войны Советского Союза. 1941-1945. – М., 1962. – Т. 4. – 735 с.
41. История городов и сел Украинской ССР: Закарпатская область. – К., 1982. – 611 с.
42. Ігнат А. Світло Жовтня: (Розповідь про загальноосвіт. шк. в Закарпатті). – Ужгород, 1957. – 53 с.
43. Ілько В. І. Аграрні перетворення в закарпатському селі // Соціалістичні перетворення на Закарпатті за 25 років Радянської влади... / В. І. Ілько. – С. 27-39.
44. Історія міст і сіл Української РСР: Закарпатська область. – К., 1969. – 652 с.
45. Історія Української РСР: У 8-ми т., 10-ти кн. – К., 1978. – Т. 7. – 689 с.
46. Компанієць І. І. Становище і боротьба трудящих мас Галичини, Буковини та Закарпаття на початку XX ст. (1900-1919 роки) / І. І. Компанієць. – К., 1960. – 371 с.
47. Король І. Ф. Переможна сила братерства: (Солідарність народів Країни Рад з рев. боротьбою трудящих Закарпаття. 1917-1945) / І. Ф. Король. – Львів, 1979. – 126 с.
48. Культури нашої надбання. – Ужгород, 1982. – 166 с.
49. Кульчицький В. С. Книга про акт історичної справедливості / В. С. Кульчицький // Наша культура (Варшава). – 1980. – № 4 (квітень).
50. Кульчицький В. С. Законодавча діяльність Народної Ради Закарпатської України / В. С. Кульчицький // Проблеми мовознавства. – 1971. – Вип. 20. – С. 56-64.
51. Кульчицький В. С. Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (соціально-політичні і правові основи) / В. С. Кульчицький, М. І. Настюк, А. П. Ткач, В. Ю. Ганчин, П. Ф. Гураль. – Львів, 1985. – 168 с.
52. Куценко К. О. Визволення Закарпатської України Радянською Армією (вересень - жовтень 1944 р.) / К. О. Куценко. // УІЖ. – 1970. – № 6. – С. 12-17.
53. Куценко К. О. Економічна допомога радянського народу трудящим Закарпатської України (жовтень 1944 - червень 1945 рр.) / К. О. Куценко // Соціалістичні перетворення на Закарпатті за 25 років Радянської влади... – С. 15-22.
54. Куценко К. О. Визволення Закарпаття. Червоною Армією – інтернаціональний подвиг народів СРСР / К. О. Куценко, А. С. Сабінін // Комуністична партія – натхненник і організатор перемоги радянського народу у Великій Вітчизняній війні. – К., 1975. – С. 95-101.
55. Левченко В. С. Сражения в Карпатах / В. С. Левченко. – М., 1960. – 232 с.

56. Лелекач М. М. З історії боротьби за владу Рад і проти інтервенції США й Антанти на Закарпатті в 1918-1919 рр. / М. М. Лелекач, В. І. Неточаєв // Наук. зап. Ужгород. ун-ту. – Ужгород, 1954. – Т. 9. – С. 261-322.
57. Макара М. П. Закарпатська Україна: шлях до возз'єднання, досвід розвитку (жовтень 1944 - січень 1946 рр.) / М. П. Макара. – Ужгород: Патент, 1995. – 108 с.
58. Маріаш І. М. Роль перших декретів Народної Ради Закарпатської України / І. М. Маріаш // Радянське право. – 1967. – № 10. – С. 34-40.
59. Маркусь В. Приєднання Закарпатської України до Радянської України / В. Маркусь. – К., 1992. – С. 47.
60. Мельникова И. Н. Как была включена Закарпатская Украина в состав Чехословакии / И. Н. Мельникова // Учен. зап. Ин-та славяноведения АН СССР. – М., 1951. – Т. 3. – С.104-135.
61. Микуланинець С. На варті здоров'я трудящих Закарпаття / С. Микуланинець. – Ужгород, 1959. – 40 с.
62. Навічно в пам'яті історії: Біографічний довідник делегатів першого з'їзду народних комітетів Закарпатської України. – Ужгород, 2004. – 367 с.
63. Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації. – Ужгород, 1968. – Т. I. – 334 с.
64. Нариси історії Закарпатської обласної партійної організації. – Ужгород, 1980. – 317 с.
65. Нариси історії Закарпаття. – Т. II. (1918-1945) / Відп. ред. І. Гранчак. – Ужгород: Закарпаття, 1995. – С.576-664.
66. Они освобождали Закарпатье. – Ужгород, 1974. – 254 с.
67. Пальок В. В. Про I з'їзд Народних комітетів Закарпатської України (1944) / В. В. Пальок // УІЖ. – 1965. – № 6. – С. 58-62.
68. Пальок В. В. Тема возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною в історико-партійній літературі / В. В. Пальок, В. П. Мельник // Возз'єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі – торжество ленінської національної політики КПРС: Матеріали респ. наук.-теорет. конф., присвяч. 30-річчю возз'єднання Закарпаття з Рад. Україною. – Ужгород, 1976. – С. 116-122.
69. Пінчук Г. Возз'єднання українських земель в єдиній Українській Радянській державі і завдання інтелігенції / Г. Пінчук. – Ужгород, 1946. – 27 с.
70. Проэктор Д. М. Через Дуклинский перевал: (Карп.-Дукл. операция 1944 г.) / Д. М. Проэктор. – М., 1960. – 215 с.
71. Пруниця С. Ю. Червоний сенатор / С. Ю. Пруниця. – Ужгород, 1984. – 158 с.
72. Решетар В. Культурні перетворення на Закарпатті за роки Радянської влади / В. Решетар. – Ужгород, 1953. – 27 с.
73. Ротман М. Напередодні другої світової: (З історії Закарп. ком. орг., 1933-1938 рр.) / М. Ротман. – Ужгород, 1964. – 138 с.
74. Русин В. П. На крутих перевалах / В. П. Русин. – К., 1983. – С. 200-201.
75. Сергійчук В. Українська Соборність. Відродження українства в 1917-1920 роках / В. Сергійчук. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1999. – 416 с.
76. Сірко П. С. Перші декрети Народної Ради Закарпатської України / П. С. Сірко // Тези доп. Ужгород, ун-ту. Каф. історії КПРС. – Ужгород, 1966. – С. 87-91.
77. Сірко П. С. До питання про історичне значення I з'їзду Народних комітетів Закарпатської України / П. С. Сірко // Тези доп. Ужгород, ун-ту до наук, конф., присвяч. 20-річчю возз'єднання Закарпаття з Рад. Україною і 20-річчю заснування ун-ту. – Ужгород, 1965. – С.48-54.
78. Сливка Ю. Ю. Револьюційно-визвольна боротьба на Закарпатті в 1929-1937 рр. / Ю. Ю. Сливка. – К., 1960. – 156 с.
79. Сливка Ю. Ю. Підступи міжнародної реакції на Закарпатті в 1938-1939 рр. / Ю. Ю. Сливка. – Львів, 1966. – 70 с.
80. Сміян П. К. Жовтнева революція і Закарпаття 1917-1919 рр. / П. К. Сміян. – Львів, 1971. – 166 с.
81. Співак Б. І. 25-річчя Першого з'їзду Народних комітетів Закарпатської України / Б. І. Співак // УІЖ. – 1969. – №11. – С. 121-122.
82. Співак Б. І. Нариси історії революційної боротьби трудящих Закарпаття в 1930-1945 роках / Б. І. Співак. – Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1963. – 381 с.
83. Співак Б. 40 незабутніх днів: (З історії боротьби за владу Рад на Закарпатті в 1919 р.) / Б. Співак, М. Троян. – Ужгород, 1967. – 117 с.
84. Супрун Д. Споконвічна мрія збулася: (Комуністи Закарпаття на чолі боротьби трудящих за возз'єднання з Радянською Україною та здійснення соціалістичних перетворень в області) / Д. Супрун. – К., 1969. – 176 с.
85. Ткачова Л. І. Допомога воїнів Червоної Армії трудящим Закарпаття (жовтень 1944-1945 рр.) / Л. І. Ткачова // Великий Жовтень і розквіт возз'єданого Закарпаття... – С. 263-269.

86. Торжество історичної справедливості: Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі. – Львів, 1968. – 802 с.
87. Троян М. В. Революційно-визвольна боротьба трудящих Закарпаття наприкінці 1918 - на початку 1919 р. / М. В. Троян // З історії західноукраїнських земель. – К., 1958. – Вип. 3. – С. 97-114.
88. Троян М. В. До 30-річчя I з'їзду Народних комітетів Закарпатської України / М. В. Троян // УІЖ. – 1974. – № 11. – С. 118-122.
89. Троян М. В. Того дня зійшло сонце возз'єднання / М. В. Троян. – Ужгород, 1979. – 135 с.
90. Троян М. В. Двадцятиріччя визволення Закарпаття Радянською Армією / М. В. Троян, В. В. Хайнас // Тези доп. та повідомл. до наук, конф., присвяч. 20-річчю визволення Закарпаття Рад. Армією. – Ужгород, 1964. – С. 3-29.
91. Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941-1945 гг. – Киев, 1975. – Т. 3. – 460 с.
92. Усенко В. В. Вплив Великої Жовтневої соціалістичної революції на розвиток революційного руху на Закарпатті в 1917-1919 рр. / В. В. Усенко – К., 1955. – 195 с.
93. Хайнас В. В. Здійснення мрії: (З історії Закарп. ком. орг., 1938-1945 рр.) / В. В. Хайнас. – Ужгород, 1963. – 98 с.
94. Хайнас В. В. Комуністична партія Закарпатської України в боротьбі за відбудову і соціалістичні перетворення народного господарства (жовтень 1944 - червень 1945 рр.) / В. В. Хайнас // Доп. та повідомл. Ужгород, ун-ту. Сер. іст.-філол. – Ужгород, 1957. – № 1. – С. 3-6.
95. Халус П. В боях за волю / П. Халус. – Ужгород, 1959. – 71 с.
96. Хланта О. Їх вели комуністи: (З історії Закарп. ком. орг., 1924-1929 рр.) / О. Хланта. – Ужгород, 1962. – 55 с.
97. Чернявський Ф. Ф. Аграрні перетворення на Закарпатській Україні в 1944-1945 рр. / Ф. Ф. Чернявський // Доп. та повідомл. Ужгород, ун-ту. Сер. іст.-філол., 1957. – № 1. – С. 11-14.
98. Чернявський Ф. Ф. Організація і розвиток народної освіти на Закарпатті з 1944-1945 рр. / Ф. Ф. Чернявський // Наук. зап. Ужгород, ун-ту. – Ужгород, 1957. – Т. XXVII. – С. 39-56.
99. Чернявський Ф. Ф. Соціалістичні перетворення в промисловості Закарпаття в 1944-1945 рр. / Ф. Ф. Чернявський // Наук. зап. Ужгород, ун-ту. – Ужгород, 1957. – Т. XXIX. – С. 281-306.
100. Шевченко Ф. П. Боротьба за радянську владу на Закарпатській Україні / Ф. П. Шевченко. – К., 1950. – 93 с.
101. Шли полки Карпатами. – Ужгород, 1985. – 309 с.
102. Шляхом до щастя: Нариси історії Закарпаття. – Ужгород, 1973. – 286 с.
103. Яремчук В. Т. Встановлення народної влади на Закарпатті і створення передумов для соціалістичного перетворення сільського господарства (жовтень 1944 - червень 1945 рр.) / В. Т. Яремчук // Наук. зап. Ужгород, ун-ту. – Ужгород, 1959. – Т. XXXIX. – С. 18-38.
104. Homenko Iván. Szabadságunkért harcoltak. – Uzshorod, 1974. – 104. old.
105. Niederhauser Emil. M. V. Trojan: Azon a napon felkelt az ujra egyesüles napja // Szabolcs-Szatmári Szemle. – 4 sz. – Nyiregyháza, 1980. – 102-103.old.

РЕЗЮМЕ

ВОССОЕДИНЕНИЕ ЗАКАРПАТЬЯ С УКРАИНСКОЙ ССР В ОЦЕНКЕ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ (1945-2013)

Данилюк Д. Д., Мищанин В. В. (Ужгород)

В статье анализируется отечественная историография по проблеме воссоединения Закарпатья с Советской Украиной. Проанализирована советская отечественная историография, в которой рассматриваются: движение за воссоединение; деятельность коммунистических партийных организаций и создание Народных комитетов; работа I съезда Народных комитетов Закарпатской Украины и принятие им Манифеста о воссоединении; осуществление новой властью важных экономических и культурных мероприятий; подписание договора между СССР и Чехословакией о Закарпатской Украине и историческое значение воссоединения Закарпатья с Украинской ССР. В статье указывается также на достижения современной украинской историографии, в частности относительно новых оценок некоторых аспектов темы.

Ключевые слова: историография, источники, воссоединение, Закарпатская Украина, Народная Рада Закарпатской Украины, Закарпатская область, Чехословакия, СССР, УССР, Красная Армия.